

INDEPENDENȚA DE STAT A ROMÂNIEI, REZULTAT AL VOINȚEI FERME DE LIBERTATE ȘI NEATÎRNARE A POPORULUI ROMÂN

de TITUS N. HAȘDEU și TIBERIU COLIBAN

Anul 1877 este piatra de hotar a istoriei noastre, nu numai prin semnificația acelui moment cînd o națiune s-a proclamat independentă, pășind apoi cu arma în mînă spre a se elibera, ci prin faptul că independența a reprezentat incununaarea unor veacuri de trudă, suferințe și lupte eroice ale poporului român împotriva dominației străine.

Încă din perioada entogenezei, poporul a fost confruntat cu numeroase invazii ale valurilor migratoare. „Prezența acestora și războaiele pustiitoare pe care le-au purtat — se subliniază în Programul P. C. R. — au frînat temporar dezvoltarea forțelor de producție... dar n-au putut distruge ființa poporului nostru, păstrător a unor tradiții și virtuți militare moștenite de la strămoșii noștri geto-daci, nu l-au putut abate din drumul său istoric-obiectiv”.

Treptat, după terminarea migrațiilor, românii au început să se organizeze mai întîi în formațiuni statale mai mici, care prin centralizare, proces ușor sesizabil și în restul Europei, au devenit puternicele state feudale: Țara Românească, Moldova și Transilvania; ele au asigurat conservarea existenței poporului nostru, întărindu-i capacitatea de rezistență în fața tendințelor permanente de expansiune ale marilor puteri.

Apărarea gliei străbune, „visarea iubită a domnitorilor noștri cei viteji” a fost dominantă evului mediu românesc.

Mircea cel Bătrîn în fața puterii crescînde a turcilor, va aborda pe plan intern o politică de întărire a puterii centrale, iar pe plan extern va iniția un puternic front antiotoman, ce își va arăta roadele în bătăliile viitoare. Datorită prestigiului de care se bucura în fața țărilor înspăimîntate de forța turcească, Mircea cel Bătrîn va fi considerat arbitru al Europei de sud-est, reușind chiar să impună propriul său candidat pe tronul sultanilor.

Coordonatele politicii lui Mircea cel Bătrîn vor fi urmate și respectate îndeaproape de domnitorii de mai tirziu.

Vlad Țepeș, Iancu de Hunedoara, Ștefan cel Mare vor fi excelenți strategii și conducători de oști, dar în același timp vor fi inițiatorii unor largi coaliții antiotomane, cele trei țări române alcătuind un singur front împotriva planurilor de cucerire ale Semilunei.

La cea dintîi chemare a domnitorului se aduna „oastea cea mare” alcătuită în marea ei majoritate din țărănime¹. Principatele române, spre deo-

¹ *Oastea cea mare*, Ed. Militară, București, 1972, p. 123.

sebie de țările Europei apusene care se bazau pe mercenari, puteau strânge o armată numeroasă formată după cum scria Marx din „țărani veniți direct de la coarnele plugului, care luptau cu tot sufletul împotriva acelor care veneau să le cucerească țara”.

Numai datorită rezistenței eroice a poporului nostru, turcii n-au putut transforma niciodată țările române în pașalicuri, cum au reușit în alte țări din Balcani și în Ungaria, fiind nevoiți să lase românilor o organizare politică și administrativă proprie ².

În lupta pentru independență și unire, o pagină luminoasă a înscris-o epopeea lui Mihai Viteazul. Domnitorul al cărui nume era rostit cu respect și admirație de întreaga Europă a secolului al XVI-lea, a reușit prin îmbinarea strălucită a calculului diplomatic cu acțiunea militară să înfrângă în mai multe rânduri colosul turcesc. Victoria hotărâtoare de la Călugăreni va demonstra întregii Europe „...cît de puternică este națiunea cea mai mică cînd se luptă pentru libertatea sa” ³.

Deși conducătorii luptei antiotomane din Balcani i-au oferit în mai multe rânduri domnitorului român conducerea luptei pentru alungarea turcilor din Europa și refacerea unității balcanice, adică așa-numitul „plan bizantin”, Mihai a optat pentru „planul dacic”, alegere care se explică tocmai prin conștiința unității de neam, conștiință izvorită din identitatea de origine, limbă și religie a locuitorilor din cele trei țări române.

„Planul dacic” va avea ca urmare realizarea primei uniri a țărilor române, „acest act—după cum spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — devenind un simbol strălucit, însuflețitor pentru toate generațiile care au aspirat spre constituirea statului unic național”.

În aceste secole frămîntate, neatîrnarea nu s-a apărut numai pe cîmpurile de luptă; această idee generoasă va fi reflectată și în lucrările cronicarilor din secolul al XVII-lea. Revelatoare sînt în acest sens cuvintele lui Miron Costin: „Să nu dăm locul, că pămîntul acesta este frămîntat cu singele moșilor și strămoșilor noștri” ⁴.

În răscoala din anul 1784, condusă de Horia, Cloșca și Crișan, s-a urmărit eliberarea țărănimii române din apăsătoarea servitute feudală și emanciparea națională a românilor transilvăneni. Unii conducători ai ei, în special Horia, s-au gîndit chiar la unirea Transilvaniei cu celelalte țări române în fronturile vechiului stat dac. Așa se și explică faptul că unii contemporani i-au atribuit acestuia titlul de „rex Daciae”; ori cînd Horia a rostit în ultimele sale momente cuvintele „Eu mor pentru popor”, a avut în vedere

² Prin tributul plătit de țările române, în accepțiunea de răscumpărare a păcii, turcii își asumau obligația să apere Principatele în fața oricărui pericol extern. Pe acest argument se vor baza luptătorii patrioți (N. Bălcescu, I. Cîmpineanu, M. Kogălniceanu) de la mijlocul secolului al XIX-lea, cînd vor demonstra pe plan intern și internațional, prin presă, broșuri și memorii că Poarta Otomană nerespectîndu-și obligațiile asumate, permițînd ocupația austriacă ori înstrăinînd provinciile românești și-a pierdut dreptul de suzeranitate asupra Principatelor.

³ Nicolae Bălcescu, *Opere*, vol. I, Ed. Academiei, București, 1974, p. 191.

⁴ Ștefan Ștefănescu, *Semnificația primei uniri a țărilor române*, în „Era socialistă”, nr. 16/1976, p. 45.

⁵ Miron Costin, *Opere alese*, Ed. Științifică, București, 1967, p. 91.

existența unei conștiințe naționale și pe acest temei, a înțelegerii necesității unirii tuturor românilor într-un stat național independent⁶.

Paralel, dar de această dată pe plan ideologic, *Supplex Libellus Valachorum* va reprezenta sintetizarea năzuințelor comune ale poporului român, în care un loc important era ocupat de revendicarea unui stat modern, independent și unitar⁷.

În secolul al XIX-lea, secolul marilor revendicări ale popoarelor pentru libertate și dreptate, românii au întrebuințat cele mai diverse mijloace pentru cucerirea independenței, de la cereri și memorii către marile puteri pînă la angajarea armată. În anul 1807 la Iași se întocmește un memoriu trimis împăratului Napoleon I, în care se spune că: „Independența și suveranitatea sînt atît de importante pentru constituirea unei națiuni, încît fără această calitate ea încetază a mai fi o națiune ca atare”⁸.

În revoluția din 1821, condusă de Tudor Vladimirescu, „...una din acele mișcări energice, care arăt junetea popoarelor și dorința lor de propășire” s-a urmărit înlăturarea jugului social și național „prin puterea armelor”⁹.

Revoluția de la 1848, mare și impresionantă ridicare a unei națiuni dornică de progres și libertate este străbătută ca un fir roșu de cele două deziderate, unirea și neatîrnarea, atît de scumpe națiunii române. Unitatea națională a fost însăși deviza celor 40 000 adunați pe cîmpia de la Blaj¹⁰, a fost cerută cu hotărîre de revoluționarii moldoveni, care sub puternica impresie a glasului ce cerea cu hotărîre „...noi vrem să ne unim cu țara”, au elaborat la Brașov, centrul de întîlnire al tuturor revoluționarilor români, cel mai înaintat program al revoluției „Prințiipiile noastre pentru reformarea patriei”, în care se cerea „unirea Moldovei într-un stat neatîrnat românesc”¹¹.

Oamenii generației pașoptiste erau convinși că numai independența putea garanta statului unitar pe care românii doreau să și-l făurească, cadrul firesc de afirmare.

Dînd expresie acestui fapt, marele nostru istoric și revoluționar Nicolae Bălcescu, va sublinia în celebra sa lucrare „Mersul revoluției în istoria românilor”: „...după 1848 noi, românii mai avem de înfăptuit două revoluții: una pentru unitate și alta pentru independență, întrucît numai așa se poate ajunge la domnia poporului prin popor”¹².

Căzută sub presiunea baionetelor străine, revoluția nu a adus după sine unirea și independența națională, dar aceste deziderate vor rămîne o permanență a luptei românilor din deceniile următoare pentru progres și neatîr-

⁶ C. C. Giurescu, *Transilvania în istoria poporului român*, București, 1967, p. 7.

⁷ Dan Berindei, *Cucerirea independenței României (1877—1878)*, Ed. Științifică, București, 1967, p. 7.

⁸ Vlad Georgescu, *Ideile politice și iluminismul în Principatele române (1750—1831)*, Ed. Academiei, București, 1972, p. 142.

⁹ Nicolae Bălcescu, *Opere*, vol. I, București, 1953, p. 310.

¹⁰ Vasile Maciu, *Crearea României moderne. Înfăptuirea statului național independent*, în „Studii și articole de istorie”, XI/1968, p. 104.

¹¹ *Ibidem*, p. 106.

¹² Nicolae Bălcescu, *Op. cit.*, p. 312.

nare. Exprimind clar această năzuință, revista „Junimea Română” ce a apărut la Paris în două numere, cerea în 1851 „o patrie mare și independentă”¹³.

La 24 ianuarie 1859 s-a realizat Unirea, act cu multiple semnificații pentru istoria noastră națională. Românii au demonstrat prin dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza că știu să-și făurească singuri istoria fără să aștepte „bunăvoința” marilor puteri.

Unirea Principatelor a fost cea mai importantă veste pe care au primit-o românii din Transilvania după secole de asuprire. Faptul că dincolo de munți se constituia un stat național român, le limpezea gândurile, dădea o finalitate precisă luptei pe care ei înșiși o purtau de atîta vreme. Cenzura habsburgică nu a putut să împiedice ziarele românești să publice articole ample și entuziaste în legătură cu desfășurarea evenimentelor din Principate¹⁴. Entuziasmul de care era cuprinsă întreaga suflare românească de dincolo de Carpați l-a determinat pe Alexandru Papiu-Ilarian să scrie cițiva ani mai tîrziu: „Românii din Transilvania, numai la Principate privesc..., iar de cînd s-a ales Cuza domn, entuziasmul la românii din Transilvania era poate mai mare decît în Principate”¹⁵.

În scurta sa domnie, Alexandru Ioan Cuza, a înfăptuit reforme de o deosebită importanță, reprezentînd noi pași spre independența reală a României. Cu clarviziunea care-l caracteriza, Alexandru Ioan Cuza a întrevăzut chiar posibilitatea obținerii independenței de stat pe calea armelor: „ca domnitor — scrisese el — sînt convins de necesitatea de a acționa cu energie și de a scoate toate avantajele posibile din evenimentele ce se pregătesc pentru fericirea și independența poporului meu”¹⁶.

În acest sens sînt bine cunoscute scopurile tratativelor duse de Principatele române unite cu Muntenegru și mai ales cu Serbia, țări ale căror popoare se ridicaseră adeseori cu arma în mînă împotriva dominației turcești. Această activitate neobosită a fost de altfel remarcată în anul 1861, printre alții de ministrul de externe al Imperiului Habsburgic: „Unirea nu face decît să deschidă drumul spre o completă independență a Daco-României”¹⁷.

Deși independența nu a putut fi dobîndită în timpul domnitorului Cuza, politica internă și externă demnă dusă de acesta, consolidarea statului unitar român, au format acea trainică temelie pe care s-au sprijinit românii în cucerirea neatîrnării în perioada imediat următoare.

Națiunea română aflată într-un frumos proces de realizare pe plan material și spiritual, resimțea ca pe o amară nedreptate prelungirea suzeranității turcești, care deși anacronică, știrbea țara de o dezvoltare de sine stătătoare. De aceea dobîndirea neatîrnării totale devenise o necesitate stringentă. Ridicarea statului național român, de la autonomie la condiția superioară a inde-

¹³ „Junimea română”, nr. 1, Paris, 1851, p. 30, cf. Arhivele de stat din Viena, L.XXXIV.

¹⁴ Dan Berindei, *Gazeta Transilvaniei și Unirea Principatelor*, în *130 de ani de la apariția „Gazetei de Transilvania”*, Brașov, 1969, p. 67–74.

¹⁵ Alexandru Papiu-Ilarian, *Memorand despre raporturile românilor cu nemții, cu slavii și cu ungarul, în timp de pace și în cazul unei revoluții în răsăritul Europei*, prezentat principelui Cuza în 1860, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, I (1883), vol. I, p. 145–146.

¹⁶ Dan Berindei, *Op. cit.* p. 11.

¹⁷ Constantin C. Giurescu, *Viața și opera lui Alexandru Ioan Cuza*, Ed. Politică, București, 1967, p. 121.

pendenței devenise o dorință generală și interesa într-un grad înalt toate clasele sociale existente în România acelei vremi. Lupta pentru independență a fost o permanență în toată perioada premergătoare istoricului act de la 9 mai 1877. Perseverența de care s-a dat dovadă a fost fără egal, mijloacele la care s-a făcut apel, extrem de diverse, colaborarea cu popoarele din Balcani — remarcabilă. Statul național român s-a impus ca un factor extrem de activ în impresionanta bătălie angajată de națiunile mici pentru neatarnare și înfăptuirea unității depline. Experiența acumulată în cursul evenimentelor istorice anterioare le-a demonstrat românilor că independența nu poate fi dobândită prin tratative diplomatice: „Sintem hotărâți a ne face uciși pînă la cel din urmă decît să ne supunem unei hotărîri contrare dorințelor noastre... Nu este putere umană în stare să ne readucă sub jugul dezonorant al Turciei”¹⁸ declara sugestiv în primăvara anului 1877 un diplomat român aflat la Viena. Deși românii erau hotărâți pînă la unul să-și cucerească independența națională, totuși această acțiune nu poate fi încununată de succes decît printr-o conjunctură favorabilă care va apărea începînd din anul 1875, odată cu lupta de eliberare a popoarelor din Balcani, intensificîndu-se pe parcurs.

Independența, proclamată la 9 mai într-o atmosferă de înălțător entuziasm, nu era decît prima etapă a luptei pentru cucerirea suveranității depline a statului. Ea trebuia consfințită și apărată pe cîmpul de luptă prin înfrîngerea forțelor militare turcești.

Pe toată durata desfășurării operațiunilor militare, armata română a dovedit înalte calități de luptă și morale: eroism, disciplină, adaptabilitate la condițiile specifice unui asediu de lungă durată, mobilitate, dîrzenie și abnegație pentru cauza independenței patriei.

Eroismul ostașilor români a fost asemănat adeseori cu virtuțile strămoșilor: „De la primele lovituri de pușcă, armata română s-a arătat așa cum am bănuț-o, cum am simțit-o... Curcanii formați aproape exclusiv din țărani, s-au remarcat prin focul armelor ca romani, cu singele ca daci, al căror costum îl poartă și astăzi”¹⁹.

Armata care a trecut Dunărea și s-a aliniat pentru a înfrunta dușmanul în fața puternicilor redute de la Plevna, Grivița, Rahova și Smîrdan reunea sub steagurile ei moldoveni, munteni și transilvăneni, toți hotărâți să onoreze numele de român. Astfel ziua de 30 august, zi cu valoare de simbol, primul atac asupra Griviței a fost condus de Gheorghe Sonțu, al doilea de Candiano Popescu, cel care a consfințit luarea redutei de Moise Groza.

Această puternică solidaritate s-a manifestat și în spatele frontului; românii din provinciile aflate sub stăpînire străină au acționat ca un singur om la susținerea războiului. Din Transilvania, Bucovina și Banat au pornit spre cîmpul de luptă ajutoare materiale în bani, alimente și echipament sanitar; numeroși tineri au trecut clandestin frontiera, s-au înscris ca voluntari în armata română, luînd parte efectivă la luptele pentru cucerirea redutelor.

¹⁸ *Pagini din lupta poporului român pentru independență națională, 1877—1878*, Ed. Politică, București, 1969, p. 15.

¹⁹ Grammez, de Wardes, *La guerre russo-turque. 1877—1878*, Paris, p. 145; relatarea se referă la luptele de la Grivița, autorul fiind participant direct la război.

Războiul din 1877—1878 a intrat de la început în conștiința națională ca un război popular. El a fost numit de contemporani și de urmași—războiul pentru cucerirea independenței României — denumire care exprimă caracterul și conținutul său esențial.

Recunoscută prin cele două tratate succesive de la San-Stefano și Berlin, independența din 1877 — afirma pe bună dreptate secretarul general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu — a fost plătită cu sînge de ostași și dorobanții români în redutele de la Samîrdan, Plevna și Grivița, deschizînd calea unor împliniri ale idealurilor de libertate și progres ale poporului român“.

Experiența istorică demonstrează că evenimentele la care ne-am referit constituie un ciclu logic: dacă luptele pentru eliberare națională împlinite într-un proces organic cu luptele pentru unitate statală duse de-a lungul secolelor au generat istoricul act al Unirii din anul 1859, Unirii îi va succeda la numai cîteva decenii dobîndirea independenței, transformînd statul național modern dintr-un stat autonom într-un stat neatîrnat. Independența a creat premisele de bază înfăptuirii statului național consfințit prin voința și jertfa întregului popor la 1 decembrie 1918.